

ciationem: cum enim prætor ei vim fieri vetet, absurdum est, per operis novi nunciationem eum impediri. Plane per in rem¹⁵; actionem dicendum est, posse adversum eum vindicari, jus ei non esse; dubium non est. — § 9. De damno quoque infecto cavere eum debere, minime dubitari oportet. — § 10. Si quis eum exportare¹⁴, vehere, quæ refectioni necessaria sunt, prohibeat, hoc interdictum ei competere Otilius putat; quod est verum.

4. VENULEIUS, [lib. 4 Interdictorum].

De rivis reficiendis ita interdicitur, ut non queratur, an aquam ducere actori liceret? non enim tam necessariam reficiendum itinerum, quam rivorum esse: quando, non refectis rivis, omnis usus aquæ auferretur, et homines siti necarentur; et sane aqua pervenire, nisi refecto rivo, non potest: at non refecto itinere, difficultas tantum eundi agendique fieret, quæ temporibus æstivis levior esset.

TIT. XXII.

DE FONTE.

1. ULPIANUS, lib. 70, ad Edictum.

Prætor ait: *Uti de eo fonte quo de agitur, hoc anno aqua nec vi, nec clam, nec præcario ab illo usus es: quominus ita utaris, vim fieri veto. De lacu, puteo, piscina item interdicitur.* — § 1. Hoc interdictum proponitur ei qui fontana aqua uti prohibetur: servitutes enim non tantum aquæ ducendæ esse solent, verum etiam hauriendæ: et sicut discretæ sunt servitutes ductus aquæ, et haustus aquæ, ita interdicta separatim redduntur. — § 2. Hoc autem interdictum locum habet, si quis uti prohibeatur aqua: hoc est, sive haurire prohibeatur, sive etiam pecus ad aquam appellere.

§ 3. Et eadem sunt hic dicenda, quæ ad personam attinent, quæcumque in superioribus interdictis diximus. — § 4. Hoc interdictum de cisterna non competit: nam cisterna non habet perpetuam causam, nec vivam aquam. Ex quo apparet in his omnibus exigendum, ut viva aqua sit. Cisternæ autem imbribus concipiuntur. Denique constat interdictum cessare, si lacus, piscina, puteus vivam aquam non habeat. — § 5. Planè si quis ire ad haustum prohibeatur, æque interdictum sufficit. — § 6. Deinde ait prætor: *Quominus fontem quo de agitur, purges, reficias, ut aquam coercere, utique ea possis: dum ne aliter utaris, atque uti hoc anno non vi, non clam, non præcario ab illo usus es, vim fieri veto.* — § 7. Hoc interdictum eandem habet utilitatem quæ habet interdictum de rivis reficiendis: nisi enim purgare et reficere fontem licuerit, nullus usus ejus erit. — § 8. Purgandus autem, et reficiendus est ad aquam coercendam, ut uti quis aqua possit, dummodo non aliter utatur, quam si uti hoc anno usus est. — § 9. *Coercere aquam*, est continere sic, ne diffluat, ne dilabatur: dummodo non permittatur, vias novas querere, vel aperire; hic enim innovat aliquid præter id, quam præcedenti anno usus est. — § 10. Sed et de lacu, puteo, piscina, reficiendis purgandis interdictum competit. — § 11. Et omnibus personis² dabitur, quibus permittitur interdictum de aqua æstiva.

TIT. XXIII.

DE CLOACIS.

1. ULPIANUS, lib. 71, ad Edictum.

Prætor ait: *Quominus illi cloacæ, quæ ex ædibus ejus in tuas pertinet, qua de agitur, purgare, reficere liceat: vim fieri veto. Damni infecti quod operis vitio factum sit, caveri jubebo.* — § 1. Sub hoc titulo duo interdicta prætor subjecit, unum prohibitorium, alterum restitutorium: et primum prohibitorium. — § 2. Curavit autem prætor per hæc indicta, ut cloacæ, et purgantur, et reficiantur, quorum utrumque et ad salubritatem civitatum, et ad tutelam pertinet: nam et cœlum pestilens, et ruinas minantur immunditiæ cloacarum, item si¹ non reficiantur. — § 3. Hoc autem interdictum propositum est de cloacis privatis: publica enim cloacæ publicam curam merentur. — § 4. Cloacæ autem est locus cavus, per quem colluviæ quadam fluat. — § 5. Hoc interdictum,

¹⁵ L. 19, supr. d. 1. — ¹⁴ L. 1, § 2, supr. h. t. — ¹³ L. 1, § 2, supr. de aqua quotid. — ¹² d. L. 1, § 2, in fin. — ¹¹ L. 1, § 2, supr. de operis novi nunciat. — ¹⁰ L. 3, § 2, supr. de rivis. — ⁹ L. 2, in fin. h. t. — ⁸ L. 1, § 2, supr. de oper. novi nunciat. — ⁷ Adde L. 3, § 2, supr. de rivis.

quod primum proponitur, prohibitorium est: quo prohibetur vicinus vim facere, quo minus cloacæ purgetur et reficiatur. — § 6. Cloacæ appellatione et tubus et fistula continentur. — § 7. Quia autem cloacarum refectio et purgatio ad publicam utilitatem spectare videtur, idcirco placuit, non esse in interdicto addendum, *quod non vi, non clam, non præcario ab illo usus*: ut etiam si quis talem usum habuerit, tamen non prohibeatur volens cloacam reficere² vel purgare. — § 8. Deinde ait prætor, *Quæ ex ædibus ejus in tuas pertinet. Edes* hic accipere debes pro omni ædificio, hoc est, ex ædificio ejus in tuam ædificium. Hoc amplius Labeo putabat, hoc interdicto locum esse, at si area ab utralibet parte ædium sit: et si forte (inquit) cloacæ ducta sit ex urbano ædificio in proximum agrum. — § 9. Idem Labeo, etiam eum qui privatam cloacam in publicam immittere velit, tuendum, ne ei vis fiat. Sed et si quis velit talem cloacam facere, ut exitum habeat in publicam cloacam: non esse eum impediendum Pomponius scribit. — § 10. Quod ait prætor, *pertinet*, hoc significat, quod ex ædibus ejus in tuas pertinet, hoc est, dirigitur, extenditur, pervenit. — § 11. Et tam ad proximum vicinum hoc interdictum pertinet, quam adversus ultiores, per quorum ædes cloacæ currunt. — § 12. Unde Favius Mela scribit, competere hoc interdictum, ut in vicini ædes veniat, et rescindat pavimenta purgandæ cloacæ gratia: verendum tamen esse, Pomponius scribit, ne eo casu damni infecti stipulatio committatur: sed hæc stipulatio non committitur, si paratus sit restaurare id quod ex necessitate reficiendæ cloacæ causa rescinderat. — § 13. Si quis purganti⁴ mihi cloacam vel reficienti, opus novum nunciaverit: rectissime dicitur, contempta nunciatione me posse reficere id quod institueram. — § 14. Sed et damni infecti cautionem pollicetur, si quid operis vitio factum est: nam sicuti reficere cloacæ et purgare permittendum fuit, ita dicendum, ne damnum ædibus alienis detur. — § 15. Deinde ait prætor: *Quod in cloacæ publica factum, sive [ea] immisit habes, quo usus ejus deterior sit, fiat: restituas. Item ne quid fiat, immitaturve interdicitur.* — § 16. Hoc interdictum ad publicas cloacæ pertinet, ne quid ad cloacam immittas, neve facias: quo usus deterior sit, neve fiat.

2. VENULEIUS, lib. 1 Interdictorum.

Quamquam de reficiendâ cloacâ, non etiam de novâ⁵ faciendâ hoc interdictum comprehendatur, tamen æque interdicitur, Labeo ait, ne facient cloacam vis fiat: quia eadem utilitas sit. Præterea enim sic interdixisse, ne vis fieret, quominus cloacam in publico facere liceret: idque Otilio et Trebatio placuisse; ipse dicendum ait, ut [ne] factam cloacam purgare et restituere permittendum sit per interdictum: novam vero facere is demum concedere debeat, cui viarum publicarum cura sit.

TIT. XXIV.

QUOD VI AUT CLAM.

1. ULPIANUS, lib. 71, ad Edictum.

Prætor ait: *Quod vi aut clam factum est, qua de re agitur, id cum experiendi potestas est, restituas.* — § 1. Hoc interdictum restitutorium² est: et per hoc occursum est calliditati eorum, qui vi³ aut clam quædam moluntur: jubentur enim ea restituere. — § 2. Et parvi refert, utrum jus habuerit faciendi, an non; sive enim jus habuit, sive non, tamen tenetur interdicto, propter quod vi aut clam fecit: tueri enim jus suum debuit, non injuriam comminisci. — § 3. Denique est questum, an hoc interdicto utenti exceptionem possit objicere, *quod non jure meo receperim?* Et magis est, ne possit: nam adversus vim, vel quod clam factum est, nulla justa exceptio se tueri potest. — § 4. Hoc interdictum ad ea sola opera pertinet, quæcumque in solo⁴ vi aut clam fiunt. — § 5. Quid sit vi factum, vel clam factum videamus. *Vi⁵ factum* videtur⁶ Quintus Mucius scripsit, si quis contra, quam prohiberetur, fecerit: et mihi videtur plena esse Quinti Mucii definitio. — § 6. Sed et si quis jactu⁷ vel minimi lapilli prohibitus facere, perseveravit facere: hunc quoque vi fecisse videtur, Pædius et Pomponius scribunt; eoque jure utimur. — § 7. Sed et si contra testationem, denunciationemque fecerit: idem esse Cascellius et Trebatius putant; quod verum est. — § 8. Sed et Aristo ait, eum quoque vi facere, qui, cum⁸ sciret se prohiberi, per vim molitus est, ne prohiberi possit. — § 9. Item Labeo dicit, Si quem facientem prohibuero, isque destituerit in presentiarum, rursusque postea facere cœperit, vi eum videri fecisse, nisi permissu meo facere cœperit, vel qua

TIT. XXIV. — ¹ L. 3, § 2, infr. h. t. — ² § 1, vers. restitutoria. Inst. de interdict. — ³ Adde L. 7, § 2, supr. communi divid. — ⁴ L. 7, § 2, infr. h. t. — ⁵ *Immo esse* L. 3, in pr. supr. de itin. actuque privat. — ⁶ L. 75, § 2, infr. de reg. jur. — ⁷ L. 20, § 1, infr. h. t. — ⁸ L. 15, in fin.; L. 20, in pr. infr. eod.

alia justa causa accedente. — § 10. Si quis tamen imbecillitate impeditur, vel etiam ne offenderet vel te, vel eum qui te magnificiebat, ideo non venerit ad prohibendum: non videbitur adversarius vi fecisse; et ita Labeo scribit. — § 11. Idem ait, et si te volentem ad prohibendum venire deterruerit aliquis, armis forte, sine ullo dolo malo meo, ac propter hoc non veneris: non videri me vim fecerit.

2. VENULEIUS, lib. 2 Interdictorum.

Ne in aliena potestate, conditionem meam nihil delinquentis deterior⁹ facere.

3. ULPIANUS, lib. 71, ad Edictum.

Prohibere autem non utique per semetipsum necesse est: sed et si quis per¹⁰ servum suum vel procuratorem¹¹ prohibuerit, recte videtur prohibuisse; idem etiam si mercenarius meus prohibuerit. Nec quem moveat, quod per liberam personam actio adquiri non solet¹²: nam prohibitio hæc demonstrat, vi te facere. Quid mirum, cum, etsi clam tu me feceris, habeam actionem? ergo factio magis tuo delinquentis, quam alieno, adquiritur mihi actio. — § 1. Illud sciendum est, non omnibus momentis vim esse faciendam: sed semel¹³ inter initia facta perseverat. — § 2. Sed si permiserit¹⁴, adversus eum qui utatur interdicto, exceptio erit necessaria. — § 3. Non tantum autem si ego permiserit: sed et si procurator meus, vel tutor, qui tutelam administrat, vel curator pupilli, furiosus sive adolescentis: dicendum erit, exceptioni locum fore. — § 4. Plane si præses vel curator reipublicæ permiserit in publico facere: Nerva scribit, exceptionem locum non habere; quia etsi ei locorum (inquit) publicorum procuratio data est: concessio tamen data non est. Hoc ita verum est, si non lex municipalis curatori reipublicæ amplius concedat. Sed et si a principe, vel ab eo cui princeps hoc jus concedendi dederit: idem erit probandum. — § 5. Si quis paratus¹⁵ sit se iudicio defendere adversus eos, qui interdicendum putant, ne opus fiat: an videatur desinere vi facere? et magis est, ut desinat: si modo satis offerat, et defendere paratus est, si quis agat; et ita Sabinus scribit. — § 6. Sed et si quis damni infecti paratus¹⁶ sit cavere, cum propter hoc tantum esset prohibitus, vel qua non defendebat, vel damni infecti non reprobitebat: consequens est dicere, desinere eum vi facere. — § 7. *Clam¹⁷ facere* videtur Cassius scribit eum qui celavit adversarium, neque ei denunciavit: si modo¹⁸ timuit ejus controversiam, aut debuit timere. — § 8. Idem Aristo putat, eum quoque clam facere, qui celandi animo habet eum, quem prohibitorum se intellexerit, et id existimat, aut existimare debet, se prohibitorum iri.

4. VENULEIUS, lib. 2 Interdictorum.

Servius, etiam eum clam facere, qui existimare debeat sibi controversiam futuram: quia non opinionem ejus, et resipinam¹⁹ existimationem esse oporteat; ne melioris conditionis sint stulti, quam periti.

5. ULPIANUS, lib. 70, ad Edictum.

Aut qui aliter fecit, quam denunciavit; vel qui decepto facit eo, ad quem peritui non facere; vel consulto tum denunciat adversario, cum eum scit non posse prohibere; vel tam sero pronunciat, ut abire prohibitorum, prius quam fiat, non possit: et hæc ita Labeonem probare, Aristo ait. — § 1. Si quis se denunciaverit opus facturum, non semper non videtur clam fecisse, si post denunciationem fecerit. Debet enim (et ita Labeo) et diem et horam denunciatione complecti, et ubi, et quod opus futurum sit: neque perfunctorie aut obscure dicere, aut denunciare: neque tam arctare adversarium, ut intra diem occurrere ad prohibendum non possit. — § 2. Et si forte non sit, cui denunciatur; neque dolo malo factum sit, ne sit: amicus²⁰ denique, aut procurator, aut ad domum denunciandum est. — § 3. Sed et Servius recte ait, sufficere feminæ viro notum facere, opus se facturum, vel denique sciente eo facere: quamquam etiam illud sufficit, celandi animum non habere. — § 4. Item ait, Si quis in publico municipii velit facere: sufficere ei; si curatori reipublicæ denunciet. — § 5. Si quis dum putat locum tuum esse, qui est meus, celandi tui, non mei causa fecerit: mihi interdictum competere. — § 6. Idem dicit et si servi mei vel procuratoris celandi causa factum sit, mihi interdictum competere. — § 7. Si quis, cum non denunciasset opus se facturum, eique denunciatum esset, ne faceret, fecerit: utilius putat, probandum vi eum fecisse. — § 8. Hæc verba, *Quod vi aut clam factum est*, ait Mutius ita esse, Quod tu, aut tuorum quis, aut tuo jussu²¹ factum est.

⁹ L. 39, in fin. supr. de negot. — ¹⁰ L. 26, supr. de recept. qui arbit. — ¹¹ L. 2, § 5, supr. de oper. novi nunciat. — ¹² L. 74, infr. de reg. jur. — ¹³ L. 17, infr. h. t. — ¹⁴ L. 24, § 2, in fin. supr. de usur. — ¹⁵ L. 15, supr. de constit. pecun. — ¹⁶ *Fac. L. 87, § 1, in fin. supr. de legat. 2.* — ¹⁷ L. 20, § 2, in fin. supr. h. t. — ¹⁸ L. 20, supr. de oper. novi nunciat. — ¹⁹ L. 24, in pr. supr. de usur. — ²⁰ L. 15, § 2, supr. de usur. et usucap. — ²¹ L. 20, § 5; L. 21, § 1, supr. de oper. novi nunciat. — ²² L. 2, § 1, supr. quod legat. — ²³ L. 10, in pr. infr. de iudic. — ²⁴ L. 75, § 2, infr. de reg. jur. — ²⁵ L. 4, infr. h. t. — ²⁶ L. 3, in fin.; L. 6, § 2, supr. de jur. et fact.

— § 9. Labeo autem ait, plures personas contineri his verbis: nam ecce primum heredes eorum, quos enumerat Mutius, contineri putat. — § 10. Idem ait et adversus procuratorem, tutorem, [curatorem] municipumve syndicum alieno nomine interdici posse. — § 11. Si quid servus meus fecit, non ob id mecum actio est: sed [si] id meo nomine, aut suo fecit; nam si tuum servum mercenarium habuero: quicquid ab eo factum fuerit meo nomine, ob id non tecum, sed mecum, cujus jussu²² aut nomine id opus a servo tuo factum fuerit, agendum erit hoc interdicto. — § 12. Similiter quod jussu cujus factum erit: ob id non eum eo, sed cujus nomine jussit, hæc actio est. Nam si procurator, tutor, curator, dumvir municipii, quod ejus nomine ageret, cujus negotium procuraret, fieri jussit: ob id agendum erit cum eo, cujus nomine factum quid erit; non cum eo, qui ita jussit. Et si tibi mandavero, ut opus fieri juberet, et in ea re mihi parueris: mecum, inquit, non²³ tecum erit actio. — § 13. Et cum interdictum sic sit scriptum, *Quod vi aut clam factum est*, non ita, *Quod vi aut clam fecisti*, latius porrigi, quam ad has personas, quas supra numeravimus, Labeo putat. — § 14. Et hoc jure utimur, ut sive ego fecissem, sive fieri jussi²⁴, interdicto Quod vi aut clam teneat.

6. PAULUS, lib. 67, ad Edictum.

Si ego tibi mandavero opus novum facere, tu alii: non potest videri meo jussu factum; teneberis ergo tu et ille; an et ego teneat, videamus? Et magis est, et me, qui initium ei præstiterim, teneri: sed uno ex his satisfaciendæ²⁵, ceteri liberantur.

7. ULPIANUS, lib. 71, ad Edictum.

Si alius fecerit me invito: teneor ad hoc, ut patientiam²⁶ præstem. — § 1. Neratius quoque scribit eum, cujus servus vi aut clam fecit, aut sua impensa ex interdicto opus restituere debere, aut patientiam restituendi præstare, et servum noxæ²⁷ dedere; plane si mortuo alienato²⁸ servo interdiceretur, patientiam duntaxat præstare debere ait; ita ut et emptor eo interdicto possit conveniri, ut impensam præstet, aut noxam det: dominoque [operis] sua impensa restituente, aut damnato, quia non restitueret, emptorem liberari. Eadem, et si contra dominum servi, vel opus restituisset, vel litis æstimatione damnatus esset; quod si tantum noxæ dedisset: adversus dominum operis utiliter interdici. — § 2. Ait Julianus: Qui ante remissionem nunciationis contra quam prohibitus fuerit, opus fecerit, duobus interdictis tenebitur: uno, quod ex operis novi nunciatione competit; altero, Quod vi aut clam. Remissione autem facta intelligendum non erit vi aut clam facere, quamvis prohibeatur: licere enim debet edificare ei²⁹, qui satisfacit, cum possessor³⁰ hoc ipso constituitur; clamque facere, nec ante remissionem nec postea existimandus est: cum is qui opus novum nunciat, non possit videri celatus, et preoccupatus, antequam controversiam faceret. — § 3. Bellissime apud Julianum queritur, an hæc exceptio noceat in hoc interdicto, *Quod non tu vi aut clam feceris?* ut puta utor adversus te interdicto Quod vi aut clam: an possis objicere mihi eandem exceptionem, *Quod non tu vi aut clam fecisti?* Et ait Julianus æquissimum esse, hanc exceptionem dari; nam si tu, inquit, edificaveris vi aut clam; ego³¹ idem demolitus fuero vi aut clam, et utaris adversus me interdicto: hanc exceptionem profuturam: quod non aliter procedere debet, nisi ex magna et satis necessaria causa; alioquin hæc omnia officio³² iudicis celebrari oportet. — § 4. Est et alia exceptio, de qua Celsus dubitat, an sit objicienda: ut puta si incendii ardens causa vicini³³ ædes interdici, et Quod vi aut clam mecum agatur, aut damni injuria. Gallus enim dubitat, an excipi oporteret, *quod incendii defendendi causa factum non sit?* Servius autem ait, si id magistratus fecisset, dandam esse: privato non esse idem concedendum; si tamen quid vi aut clam factum sit, neque ignis usque eo pervenisset, simpliciter litem æstimandam: si pervenisset, absolvi cum oportere. Idem ait esse, si damni injuria actum foret: quoniam nullam injuriam aut damnum dare videtur, æque perituris ædibus. Quod si nullo incendio id feceris, deinde postea incendium ortum fuerit: non idem erit dicendum; quia non ex postfacto, sed ex presenti statu damnum factum sit, necne æstimari oportere; Labeo ait. — § 5. Notavimus supra, quod quamvis verba interdicti late pateant, tamen ad ea sola opera pertinere interdictum placere, quæcumque fiant in solo³⁴; cum enim, qui fructum tangit, non teneri interdicto Quod vi aut clam: nullum enim opus in solo facit. At qui arbores succidit³⁵, utique tenebitur; et qui arundinem, et qui salicium: terræ enim, et quodammodo solo ipsi corrumpebant manus in-

ignor. — ²⁰ L. 4, § 5 et 6, supr. de damno infect. — ²¹ L. 15, § 6, infr. h. t. — ²² d. L. 15, § 6. — ²³ L. 6, infr. eod. — ²⁴ d. L. 15, § 6. — ²⁵ L. 15, in fin. infr. eod. — ²⁶ L. 16, in fin. infr. eod. — ²⁷ L. 40, in fin. supr. de hered. petit. — ²⁸ L. 16, infr. h. t. — ²⁹ L. 5, § 2, supr. de oper. novi nunciat. — ³⁰ L. 1, § 2, supr. d. t. — ³¹ L. 22, § 2, infr. h. t. — ³² L. 3, C. de pignorb. — ³³ L. 3, § 7, infr. de incend. — ³⁴ L. 1, § 4, supr. h. t. — ³⁵ Adde L. 39, infr. eod.

fert. Idem et in vineis succisis. Ceterum, qui fructum aufert, furti de-
bet conveniri. Itaque si quid operis in solo fiat, interdictum locum habet.
In solo fieri accipimus, et si quid circa arbores fiat; non si quid circa
fructum arborum. — § 6. Si quis acervum stercoris circa agrum pinguem
disjecerit, cum eo. Quod vi aut clam factum est, agi potest; et hoc verum
est: quia solo vitium adhibitum sit. — § 7. Plane si quid agri colendi
causa factum sit, interdictum Quod vi aut clam locum non habet, si meli-
or causa facta sit agri: quamvis prohibitus quis vi vel clam fecerit. —
§ 8. Præterea si fossam feceris in sylvâ publica, et bos meus in eam
inciderit, agere possum hoc interdicto: quia in publico factum est. —
§ 9. Si quis ædificium demolitus fuerit, quamvis non usque ad solum:
quin interdicto teneatur, dubitari desinit. — § 10. Proinde et si tegulas
de ædificio sustulerit, magis est, ut interdicto teneatur.

8. VENULEIUS, lib. 2 Interdictorum.

Nam origo hujus rei a solo proficiscitur. Ceterum per se tegulæ non
possidentur, sed cum universitate ædificii: nec ad rem pertinet, adfixæ
sunt, an tantum positæ.

9. ULPIANUS, lib. 74, ad Edictum.

Nam et si ramos quis de arboribus abstulerit, adhuc interdictum hoc
admittimus. Hæc ita si de ædificio tegulæ sustulerit: ceterum si non
de ædificio, sed seorsum positas, cessat hoc interdictum. — § 1. Si ta-
men serra, vel clavis, vel cancellus, vel specularium sit ablatum, Quod vi
aut clam agi non poterit. — § 2. Sed si quis aliquid ædibus adfixum
evellerit, statuam forte, vel quid aliud, Quod vi aut clam interdicto tene-
bitur. — § 3. Si quis clam aut vi agrum inaraverit, vel fossam fece-
rit: hoc interdicto tenebitur; et si acervum succiderit, vel disperserit
sic, ut non ad usum agri convertat, interdicto locus erit:

10. VENULEIUS, lib. 2 Interdictorum.

Quia acervus solo non cohæret, sed terra sustinetur: ædificia autem
solo cohærent.

11. ULPIANUS, lib. 74, ad Edictum.

Is, qui in puteum vicini aliquid effuderit, [ut] hoc factum aquam cor-
rumperet, ait Labeo, interdicto Quod vi aut clam eum teneri: portio enim
agri videtur aqua viva; quemadmodum si quid operis in aqua fecisset. —
§ 1. Quæsitum est, si statuam in municipio ex loco publico quis sustule-
rit vel vi, vel clam: an hoc interdicto teneatur? Et extat Cassii sen-
tentia, eum, cujus statua in loco publico in municipio posita sit, Quod vi
aut clam agere posse; quia interfuerit ejus, eam non tolli; municipes
[autem] etiam furti acturos; quia res eorum sit quasi publica: si ta-
men deciderit, ipsi eam detrahunt; et hæc sententia vera est. — § 2. Si
quis de monumento statuam sustulerit, an ei ad quem jus sepulchri
pertineret, agere permittitur? Et placet, et in his interdicto locum esse.
Et sane dicendum est, si qua sepulchri ordinandi causa apposita sint, se-
pulchri esse videri. Idem est, et si ostium avellat vel effringat. — § 3. Si
quis in vineas meas venerit, et inde ridas abstulerit: hoc interdicto tene-
bitur. — § 4. Quod ait prætor, Quod vi aut clam factum est, ad quod
tempus referatur, videamus: utrum ad præteritum; an ad præsens, quæ
species apud Julianum exposita est; ait enim, in hoc interdicto præsen-
tis temporis significationem accipi debere; si tamen, inquit, ex opere
damnum datum fuerit; aut dominus, aut is, cujus fundo nocitum erit,
sua impensa id sustulerit: utilius probari, quod Julianus temptat, ut et
damnum sarciat, et impendia restituatur. — § 5. Interdictum com-
plectitur id quodcumque aut vi aut clam factum est. Sed interdum evenit,
ut quid et vi et clam fiat partim et partim in eodem opere; ut puta, cum
prohiberem, fundamenta posuisti, postea cum convenissem, ne reliquum
opus fieret, absente et ignorante me, reliquum opus perfecisti; vel con-
tra, fundamenta clam jecisti, deinde cetera prohibente me ædificasti:
hoc jure utimur, ut; etsi vi et clam factum sit, interdictum hoc suffi-
ciat. — § 6. Si tutoris jussu aut curatoris factum sit, cum placeat, quod
Cassius probat, ex dolo tutoris vel curatoris pupillum vel furiosum non
teneri: eveniet, ut in ipsum tutorem curatoremque aut utilis actio com-
petat, aut etiam utile interdictum. Certe ad patientiam tollendi operis
utique tenebuntur pupillus et furiosus, et ad noxam. — § 7. An
ignoscitur servo, qui obtemperavit tutori, aut curatori? nam ad quædam
quædam, que non habent atrocitatem facinoris vel scelus, ignoscitur servis,

36. L. 9 in pr. infr. eod. — 37. L. 18, in pr. infr. eod. — 38. L. 9, in fin. infr. eod.: L.
25, l. 29, supr. ad leg. Aquil. — 39. d. l. 9, in pr. — 40. L. 50, in pr. supr. de acquir. vel amit.
poss.: L. 23, supr. de usurp. et usucap. — 41. L. 7, § 5, in fin. supr. h. t. — 42. d. l. 7, in
fin. — 43. L. 22, § 1, infr. eod. — 44. L. 41, supr. de acquir. rer. domin. — 45. L. 2, infr. de
sepulchro violat. — 46. L. 15, § 2, infr. h. t. — 46. L. 4, extra med. U. de verb. signi-
— 47. L. 4, supr. de tab. exhib. — L. 198, infr. de reg. jur. — 48. L. 16, in fin. infr. h. t. — 49.
L. 2, § 1, supr. de noxal. — L. 20, infr. de oblig. et act.: L. 17, § 7, infr. de injur.; L. 15, § 5,

si vel dominis, vel his qui vice dominorum sunt, obtemperaverint;
quod et in hoc casu admittendum est.

§ 8. Si posteaquam vi aut clam factum est, venerit fundus: an ven-
ditor nihilominus hoc interdicto experiri possit? videamus. Et extat sen-
tentia existimantium nihilominus competere ei interdictum, nec finiri
venditione; sed nec ex empto actione quicquam ei præstandum emptori
ex eo opere, quod ante venditionem factum est: satis enim esse, quod
utique propter hoc opus viliori prædium distraxerit. Certe etsi non vi-
lori vendidit, idem erit probandum. — § 9. Plane si post venditionem
fundi opus factum est, etsi ipse experiat venditor, quia nondum tradi-
tio facta est: tamen ex empto actione emptori tenebitur: omne
enim et commodum et incommodum ad emptorem pertinere debet. —
§ 10. Si fundus in diem addictus sit, cui competat interdictum? et ait
Julianus, interdictum Quod vi aut clam ei competere, cujus interfuit,
opus non fieri: fundo enim in diem addicto, et commodum et incom-
modum omne ad emptorem (inquit) pertinet, antequam venditio transfera-
tur: et ideo si quid tunc vi aut clam factum est, quamvis melior conditio
allata fuerit, ipse utile interdictum habebit; sed eam actionem, sicut
fructus medio tempore perceptos, venditi iudicio præstare cogendum ait.
— § 11. Aristo autem scribit, non possessori esse denunciandum; nam
si quis (inquit) fundum mihi vendiderit, et eundem tradiderit; et vici-
nus, cum opus facere vellet, et sciret me emisse et in fundo morari, mihi
denunciaverit: esse eum tutum futurum, quod ad suspicionem clam facti
operis pertineret: quod sane verum est. — § 12. Ego, si post in diem
additionem factam fundus precario traditus sit, puteum emptorem in-
terdictum Quod vi aut clam habere. Si vero aut nondum traditio facta est,
aut etiam facta est precarii rogatio: non puto dubitandum, quin venditor
interdictum habeat; ei enim competere debet, etsi res ipsius peri-
culo non sit; nec multum facit, quod res emptoris periculo est: nam
et statim post venditionem contractam periculum ad emptorem spectat,
et tamen antequam ulla traditio fiat, nemo dixit interdictum ei compe-
tere. Si tamen precario sit in possessionem: vileamus, ne, quia inter-
est ipsius, qualiter qualiter possidet, jam interdicto uti possit? Ergo, et
si conduxit, multo magis: nam et colonum posse interdicto experiri, in
dubium non venit. Plane si postea quam melior conditio allata est, ali-
quid operis vi aut clam factum sit: nec Julianus dubitavit, interdictum
venditori competere; nam inter Cassium et Julianum de illo, quod medio
tempore accidit, quæstio est: non de eo opere, quod postea contigit. —
§ 13. Si ita prædium venerit, ut, si displicuisset, inemptum esset: faci-
lius admittimus, interdictum emptorem habere, si modo est in possessio-
ne. Et si rescisso emptio in alterius arbitrium conferatur, idem
erit probandum. Idemque et si ita venisset, ut si aliquid evenisset, in-
emptum esset prædium. Et si forte commissoria venerit, idem dicendum
est. — § 14. Idem Julianus scribit, interdictum hoc non solum domino
prædii, sed etiam his quorum interest opus factum non esse, com-
petere.

12. VENULEIUS, lib. 2 Interdictorum.

Quamquam autem colonus et fructuarius fructuum nomine, in hoc in-
terdictum admittantur: tamen et domino id competet, si quid præterea
ejus intersit.

13. ULPIANUS, lib. 74, ad Edictum.

Denique si arbores in fundo, cujus usufructus ad Titium pertinet,
ab extraneo, vel [a] proprietario succisæ fuerint, Titius ex lege Aquil-
iæ, et interdicto Quod vi aut clam eum ab utroque eorum recte expe-
rietur. — § 1. Labeo scribit, Si filio prohibente opus factum sit: et
te habere interdictum, ac si te prohibente opus factum est, et filium
tuum nihilominus. — § 2. Idem ait, adversus filiumfamilias in re pecu-
liari neminem clam videri fecisse: namque, si scit eum filiumfamilias
esse, non videtur ejus celandi gratia fecisse, quem certus est nullam se-
cum actionem habere. — § 3. Si ex sociis communis fundi unus arbores
succiderit, socius cum eo hoc interdicto experiri potest: cum ei competat,
cujus interest. — § 4. Unde apud Servium amplius relatum est, [si]
mihi concesseris, ut ex fundo tuo arbores cædam, deinde eas alius vi
aut clam cæderit, mihi hoc interdictum competere: quia ego sim, cu-
jus interest; quod facilius erit admittendum, si a te emi, vel ex aliquo
contractu hoc consecutus sim, ut mihi cædere liceat. — § 5. Quæsitum
est, si cum prædium interim nullius esset, aliquid vi aut clam factum sit,

4, 5, infr. ad leg. Corn. de falsi: L. 157, in pr.: L. 169, in pr. infr. de reg. jur. — 50. L. 7,
§ 3, in fin. supr. pro emptore: L. 56, § 4, infr. de furti. — 51. L. 13, § 12, supr. de act. empt.
— 52. L. 4, § 4, supr. de in diem addict. — 53. § 3, Inst. de emp. vend. — 54. L. 16, in pr.
infr. h. t. — 55. L. 27, § 26, supr. ad leg. Aquil.: L. 1, l. 7, § 2, infr. arbor. furtim cæsar.
— 56. L. 18, in pr. infr. h. t.: fac. L. 8, § 1, infr. arbor. furtim cæsar. — 57. L. 17, infr. h. t.
— 58. L. 16, in pr. infr. eod. — 59. Fac. L. 6, supr. de donat.

an postea, dominio ad aliquem devoluto, interdicto locus sit: ut puta he-
reditas jactata, postea adit hereditatem Titius; an ei interdictum com-
petat? Et est apud Vivianum sæpissime relatum, heredi competere
hoc interdictum ejus quod ante aditam hereditatem factum sit. Nec re-
ferre Labeo ait, quod non scierit, qui heredes [futuri] essent: hoc
enim posse quem causari etiam post aditam hereditatem. Ne illud quid-
dem obstare Labeo ait, quod eo tempore nemo dominus fuerit; nam et
sepulchri, nemo dominus fuit, et tamen si quid in eo fiat, experiri
possum Quod vi aut clam. Accedit his, quod hereditas domini locum
obtinuit; et recte dicitur, heredi quoque competere, et cæteris successo-
ribus, sive antequam successerit, sive postea aliquid sit vi aut clam ad-
missum. — § 6. Si colonus meus opus fecerit, si quidem me volente,
vel ratum habente: perinde est, atque si procurator meus fecisset: in quo
placet, sive ex voluntate mea fecerit, teneri me, sive ratum habuero,
quod procurator fecit. — § 7. Julianus ait: Si colonus arborem, de qua
controversia erat, succiderit, vel quid aliud opus fecerit: si quidem jussu
domini id factum sit, ambo tenebuntur, non ut patientiam præstent,
sed ut impensam quoque ad restituendum præbeant; si autem dominus
non jusserit, colonus quidem tenebitur, ut patientiam et impensam præ-
stet: dominus vero nihil amplius quam patientiam præstare cogen-
dus erit.

14. JULIANUS, lib. 68 Digestorum.

Nam et si servus meus, ignorante me, opus fecerit, eumque vendi-
dero vel manumisero: necum in hoc solum agi poterit, ut patiar opus
tollî; cum emptore autem servi, ut aut noxæ dedit aut impensam, que
in restitutione facta fuerit, præstet; sed et cum ipso manumisso recte
agi poterit.

15. ULPIANUS, lib. 74, ad Edictum.

Semper adversus possessorem operis hoc interdictum competit: idcir-
coque si quilibet inscio, vel etiam invito me, opus in meo fundo fecerit,
interdicto locus erit. — § 1. Is cui fundum pastinandum locaveras, la-
pides sustulit, et in vicini projecit prædium: ait Labeo, te vi aut clam
non teneri, nisi jussu tuo id factum sit: ego puto conductorem teneri;
locatorem autem non alias, nisi aut patientiam præstare possit, aut ali-
quam actionem habeat, quam præstet, ceterum teneri non oportere. —
§ 2. Si in sepulchro alieno terra congesta fuerit jussu meo, agendum
esse Quod vi aut clam mecum, Labeo scribit; et si communi consilio plu-
rium id factum sit, licere, vel cum uno vel cum singulis experiri: opus
enim quod a pluribus pro indiviso factum est, singulis in solidum obligare;
si tamen propriis quis eorum consilio hoc fecerit, cum omnibus
esse agendum; sicut in solidum. Itaque alter conventus alterum non
liberabit: quinimo perceptio ab altero; superiore etenim casu alterius
conventio alterum liberat. Præterea sepulchri quoque violati agi po-
test. — § 3. Hoc interdictum in heredem cæterosque successores datur
in id quod ad eos pervenit: et post annum non competit. — § 4. An-
nus autem cedere incipit, ex quo id opus [factum] perfectum est, aut
feri desit, licet perfectum non sit: alioquin, si a principio operis coepti
annum quis numeret, necesse est, cum his qui opus tardissime facerent,
sæpius agi. — § 5. Sed si is sit locus, in quo opus factum est, qui facile
non adiretur; ut puta in sepulchro vi aut clam factum est, vel in abdito
alio loco, sed etsi sub terra fieret opus, vel sub aqua, vel cloaca aliquid
factum sit: etiam post annum causa cognita competit interdictum de eo quod
factum est; nam causa cognita annuam exceptionem remittendam, hoc
est, magna et justa causa ignorantie interveniente. — § 6. Si quis rei-
publice causa abfuisse, deinde reversus interdicto Quod vi aut clam uti
vellet: verius est, non excludi anno eum, sed reversum, annum ha-
bere; nam et si minor xxv annis reipublice causa abesse cepisset, deinde
major effectus sit, dum abest reipublice causa: futurum, ut ex quo rediit,
annus ei computetur, non ex quo implevit xxv annum: et ita divus Pius,
et deinceps omnes principes rescripserunt. — § 7. Hoc interdicto tanti
lis æstimatur, quanti actoris interest id opus factum esse. Officio autem
iudicis ita oportere fieri restitutionem, judicandum est, ut in omni causa
eadem conditio sit actoris, que futura esset, si id opus, de quo actum
est, neque vi neque clam factum esset. — § 8. Ergo nonnunquam etiam
dominii ratio habenda est: ut puta si propter hoc opus, quod factum est,
servitutes amittantur, aut usufructus intereat: quod non tantum tunc

60. L. 15, § 2: L. 43, in fin. supr. ad leg. Aquil. — 61. L. 8, § 1, infr. de precario. — 62.
L. 1, in pr. supr. de divis. rer. — 63. L. 11, § 2, supr. h. t. — 64. L. 15, § 2, supr. ad leg.
Aquil.: L. 39, in fin. supr. de hered. instit. — L. 9, C. de positi. — 65. L. 5, § 8, et § ult. supr.
L. 15, § 2, infr. h. t. — 66. L. 16, in fin. infr. eod. — 67. L. 7, § 1, supr. eod. — 68. L. 8,
§ 8 et ult. supr. eod. — 69. L. 21, § 2, supr. eod. — 70. L. 7, in fin.: L. 8, supr. de furti:
immo vide L. 9, in fin. supr. d. t. — 71. Infr. de sepulchro violato. — 72. L. 14, in pr. supr.
de aqua et aq. plu. — 73. Adde L. 11, § 1, supr. de bon. poss. secund. tab. — 74. L. 21, in
fin. infr. h. t.: L. 58, § 7, supr. de usur. — 75. L. 9, in fin. pr. supr. quod met. caus. — 76.
L. 25, § 10, supr. de hered. petit.: L. 68, L. 71, supr. de rei vind.: L. 1, supr. de in lit.

eveniet, cum quis opus ædificaverit, verum etiam si diruisse opus pro-
ponatur, et deteriorem conditionem fecisse, vel servitutum, vel usufructus,
vel ipsius proprietatis. — § 9. Sed quod interfuit, aut per jusju-
randum, quod in litem actor juraverit, aut, si jurare non possit, iudicis
officio æstimandum est. — § 10. Eum autem qui dolo malo fecerit, quo
minus possit restituere, perinde habendum, ac si posset. — § 11. Cul-
pam quoque in hoc interdicto venire, erit probandum: quæ tamen ar-
bitrio iudicis æstimanda erit. — § 12. Quia autem hoc interdictum id
quod interest, continet: si quis alia actione fuerit consecutus id quod
interfuit, opus non esse factum, consequens erit dicere, ex interdicto
nihil eum consequi oportere.

16. PAULUS, lib. 67, ad Edictum.

Competit hoc interdictum etiam his, qui non possident: si modo
eorum interest. — § 1. Si quis vi aut clam arbores non frugiferas cæderit,
veluti cupressos: domino duntaxat competit interdictum. Sed si amoeni-
tas quædam ex hujusmodi arboribus præstetur: potest dici, et fructuarii
interesse propter voluptatem et gestationem, et esse huic interdicto
locum. — § 2. In summa, qui vi aut clam fecit, si possidet, patientiam
et impensam tollendi operis: qui fecit, nec possidet, impensam: qui pos-
sidet nec fecit, patientiam tantum debet.

17. Idem, lib. 69, ad Edictum.

Interdictum Quod vi aut clam, per quemvis domino acquiritur, licet
per inquilinum.

18. CELSUS, lib. 25 Digestorum.

Si immaturam sylvam cædam cæcidit quis: interdicto Quod vi aut
clam tenetur; si maturam similiter cædam, neque damno dominus
adfectus est: nihil præstabit. — § 1. Non absurde responsum est: Si
magistratum rogasses, ut adversarium tuum adesse ad iudicium juberet, ne
opus novum tibi nunciaret: clam videris opus fecisse, quod interim

19. ULPIANUS, lib. 57, ad Edictum.

Interdictum Quod vi aut clam, competere filiofamilias colono arbori-
bus succensis, Sabinus ait.

20. PAULUS, lib. 15, ad Sabinum.

Vi facit tam is, qui prohibitus fecit, quam is, qui quominus prohi-
beatur, consecutus est; periculo [puta] adversario denunciante, aut janua
[puta] præclusa. — § 1. Prohibitus autem intelligitur, quolibet prohi-
bentis actu: id est, vel dicentis se prohibere, vel manum opponentis,
lapillumve jactantis prohibendi gratia. — § 2. Tamdiu autem vi facit
prohibitus, quamdiu res in eodem statu permanebit: nam si postea con-
venerit cum adversario, desinit vi facere. — § 3. Item si prohibiti
heres, vel is, qui ab eo emerit, ignorans causam præcedentem, fecerit:
dicendum esse Pomponium ait, non incidere eum in interdictum. — § 4.
Quod in navi sit, vel in alia qualibet re vel amplissima, mobili tamen,
non continetur hoc interdicto. — § 5. Sive in privato sive in publico
opus fiat, sive in loco sacro, sive in religioso: interdictum competit.

21. POMPONIUS, lib. 29, ad Sabinum.

Si opus, quod quis jussus est a iudice, qui ex hoc interdicto sumptus
esset, restituere: alius quis vi aut clam sustulisset: nihilominus idem
ille omnimodo jubetur opus restituere. — § 1. Si jussero servum meum
[opus] facere, cum quantum ad me pertinet, in clandestini suspicionem
non veniret, servus autem meus putaverit, si rescisset adversarius, prohi-
biturum eum: an teneat? et non puto: cum mea persona sit intuenda.
— § 2. In opere novo tam soli quam cœli mensura facienda est. — § 3.
Si quis propter opus factum jus aliquod prædii amisit, id restitui ex
hoc interdicto debet.

22. VENULEIUS, lib. 2 Interdictorum.

Si vitem meam ex fundo meo in fundum tuum deprehenderis, eaque
in fundo tuo coaluerit, utile est interdictum Quod vi aut clam intra an-
num: sed si annus præterierit, nullam remanere actionem; radices, que
in fundo meo sint, tuas fieri: quia his accessiones sint. — § 1. Si quis
vi aut clam araverit, puto eum teneri hoc interdicto, perinde atque si
fossam fecisset: non enim ex qualitate operis huic interdicto locus est,

jurand.: adde L. 2, § 34, in fin. supr. ne quid in loco publ. — 77. L. 151, infr. de reg. jur. —
78. L. 16, in pr. infr. h. t. — 79. L. 6, in fin.: L. 7, § 1, supr. eod.: L. 14, § 11, supr. quod
metus caus. — 80. L. 11, in fin.: L. 13, § 5, supr. h. t. — 81. Adde L. 5, in pr.: L. 13, § 1,
supr. eod. — 82. Immo vide L. 27, § 26, supr. ad leg. Aquil. — 83. L. 7, § 7, supr. h. t.: vide
tamen L. 21, § 3, infr. eod. — 84. L. 1, § 8, supr. eod. — 85. Adde L. 7, § 5, supr. eod. — 86.
L. 1, § 8, supr. eod. — 87. d. l. 1, § 6. — 88. L. 5, § 2, supr. eod. — 89. L. 2, § 4, supr.
eod.: L. 1, § 7, supr. de vi et vi armat. — 90. L. 22, § 2, infr. eod. — 91. L. 15, § 7, supr. eod.
— 92. L. 7, § 8; L. 9, § ult. supr. eod.

sed ex opere facto, quod cohaeret solo.— § 2. Si ad januam meam tabulas fixeris, et ego eas prius, quam tibi denunciarem, reflexero⁹³; deinde in vicem interdicto. Quod vi aut clam exegerimus: nisi remittas mihi, ut absolvar, condemnandum te, quasi rem non restituas, quanti mea interest; aut exceptionem mihi profuturam, *Si non vi, nec clam, nec precario feceris*. — § 3. Si stercus per fundum meum tuleris, cum id te facere vetuissem: quanquam⁹⁴ nihil damni feceris mihi, nec fundi mei [faciem] mutaveris, tamen teneri te Quod vi aut clam, Trebatius ait; Labeo contra, ne etiam is, qui duntaxat iter per fundum meum fecerit, aut avem egerit, venatusve fuerit sine ullo opere, hoc interdicto teneatur. — § 4. Si quis projectum aut stillicidium in sepulchrum⁹⁵ immiserit: etiam si ipsum monumentum non tangeret, recte cum eo agi, quod in sepulchro vi aut clam factum sit; quia sepulchri sit non solum is locus, qui recipit humationem, sed omne⁹⁶ etiam supra id caelum: eoque nomine etiam sepulchri violati⁹⁷ agi posse. — § 5. Si is, qui denunciaverit se opus facturum, confestim opus fecerit, clam fecisse non intelligitur: nam si post tempus, videbitur clam fecisse.

TIT. XXV.

DE REMISSIONIBUS.

1. ULPIANUS, lib. 71, ad Edictum.

Ait praetor: *Quod jus sit illi prohibere, ne se invito fiat, in eo nunciatio teneat: ceterum nunciacionem missam facio*. — § 1. Sub hoc titulo remissiones proponuntur. — § 2. Et verba praetoris ostendunt, remissionem ibi demum factam, ubi nunciatio non tenet: et nunciacionem ibi demum voluisse praetorem tenere, ubi jus est nunciandi prohibere, ne se invito fiat. Ceterum sive satisfactio interveniat, sive non: remissio facta hoc tantum remittit, in quo non tenuit nunciatio. Plane si satisfactum est, exinde remissio facta est: non est necessaria remissio. — § 3. Jus habet opus novum nunciandi, qui aut dominium aut servitutem¹ habet. — § 4. Item Juliano placet, fructuario vindicandarum servitutium jus esse²; secundum³ quod opus novum nunciare poterit vicino, et remissio utilis erit: ipsi⁴ autem domino praedii si nunciaverit, remissio inutilis erit: neque sicut adversus vicinum, ita adversus dominum agere potest, jus ei non esse invito se altius edificare; sed si hoc facto usus fructus deterior fiat, petere⁵ usum fructum debet. Idem Julianus dicit de ceteris, quibus aliqua servitus a vicino debetur. — § 5. Et quoque, qui pignori⁶ fundum acceperit, scribit Julianus non esse iniquum detentionem servitutis dari.

TIT. XXVI.

DE PRECARIO¹.

1. ULPIANUS, lib. 1 Institutionum.

Precarium est, quod precibus² petenti utendum conceditur [tamdiu] quamdiu is, qui concessit, patitur. — § 1. Quod genus liberalitatis ex jure gentium descendit. — § 2. Et distat a donatione, eo quod qui donat, sic dat, ne recipiat: at qui precario concedit, sic dat, quasi tunc recepturus, cum sibi libuerit precarium solvere. — § 3. Et est simile commodato: nam et qui commodat rem, sic commodat, ut non³ faciat rem accipientis; sed ut ei uti re commodata permittat.

2. Idem, [lib. 71, ad Edictum].

Ait praetor: *Quod precario ab illo habes, aut dolo malo fecisti ut desineres habere, qua de re agitur, id illi restituas*. — § 1. Hoc interdictum restitutorium est. — § 2. Et naturalem habet in se aequitatem: namque precarium revocare volenti competit. *Est enim natura aequum, tamdiu te liberalitate mea uti, quamdiu ego velim: et ut possim revocare, cum mutavero voluntatem*. Itaque cum quid precario rogatum est, non solum hoc interdicto uti possumus: sed etiam praescriptis⁴ verbis actione, quae ex bona fide oritur. — § 3. *Habere precario* videtur, qui possessionem vel corporis vel juris adeptus est, ex hac solum-

93. L. 7, § 3, supr. eod. — 94. *Vide tamen* L. 18, in pr. supr. eod. — 95. L. 11, § 2, supr. eod. — 96. L. 1, in pr. supr. de servit. praed. urban. — 97. L. 3, infr. de sepulchro violato.
Tit. XXV. — 1. *Immo vide* L. 14, supr. de oper. novi nunciat. — 2. *Immo vide* L. 1, supr. si usufr. petatur. — 3. L. 1, in fin.; L. 2, supr. de operis novi nunciat. — 4. d. L. 2. — 5. L. 19, supr. d. t. — 6. L. 16, supr. de servit.
Tit. XXVI. — 1. Lib. 8, C. 9. — 2. L. 2, in fin. infr. h. t. — 3. L. 8 et 9, supr. commodat. — 4. L. 19, in fin. infr. h. t. — 5. L. 1, in pr. supr. eod. — 6. L. 15, § 2, infr. eod. — 7. d. L. 15, § 4: L. ult. infr. eod.; L. 3, § 5; L. 21, in pr. supr. de acquir. vel amitt. poss. — 8. L. 6, § 1; L. 13, infr. h. t. — 9. L. 40, in fin. supr. de acquir. vel amitt. poss. — 10. L. 6, § 2 ult. infr. h. t.; L. 1, § 11, supr. de itin. actuque privat.; L. 45, infr. de reg. jur. — 11. *Adde*

S

de Salviano Interdicto. pag. 1454. lib. 43. tit. 33.
de Senatoribus. 248. * 1. 9.

de SCto Macedoniano. 567. * 14. 6.

— Siliano. 958. * 29. 5.

ad SCtum Tertullianum. 1234. * 58. 17.

— Trebellianum. 1121. * 56. 1.

— Turpillianum. 1614. * 48. 16.

— Velleianum. 587. * 46. 1.

de Sententiam passis. 1633. * 48. 23.

de Separationibus. 1383. * 42. 6.

de Sepulchro violato. 1375. * 47. 12.

de Servis exportandis. 651. * 48. 7.

de Servitute legata. 1027. * 53. 3.

de Servitutibus. 427. * 8. 1.

— Prædiorum rustic. 474. * 8. 5.

— Prædiorum urban. 439. * 8. 2.

de Servo corrupto. 494. * 11. 5.

Si ager vectigalis. 401. * 6. 5.

— à parente quis manumissus. 1190. * 37. 12.

— cui plus, quam per L. Falcid. 1119. * 58. 3.

— ex noxali causa agatur. 269. * 2. 9.

— familia furtum fecisse dic. 1337. * 47. 6.

— ingenuus esse dicitur. 1327. * 40. 14.

— is, qui testamento liber. 1555. * 47. 4.

— mentor falsum modum dixerit. 498. * 11. 6.

— mulier ventris nomine. 806. * 23. 6.

— pars hereditatis petatur. 586. * 5. 4.

— pendente appellatione. 1646. * 49. 13.

— quadrupes pauperiem fec. dic. 448. * 9. 1.

— quid in fraudem patroni. 1213. * 58. 3.

— quis aliquem testari prohib. 945. * 29. 6.

— cautionibus in judic. sist. 271. * 2. 11.

— in jus vocatus non ierit. 265. * 2. 5.

— jus dicenti non obtemper. 262. * 2. 5.

— omissa causa testamenti. 953. * 29. 4.

— servitus vindicetur. 441. * 8. 5.

— tabulae testamenti extabant. 1161. * 57. 2.

— tabulae testamenti nullae extab. 1216. * 58. 6.

— Tutor vel Curat. Magistratus creatus. 1645. * 49. 10.

— ventris nomine muliere in possess. 806. * 23. 5.

— Ususfructus petetur. 420. * 7. 6.

de Solutionibus et Liberationibus. 4508. * 46. 3.

Solutio matrimonio. 785. * 24. 3.

de Sponsalibus. 741. * 23. 1.

de Statu hominum. 259. * 1. 5.

— liberis. 1504. * 40. 7.

Stellionatus. 1580. * 47. 20.

de Stipulatione servorum. 1488. * 45. 3.

de Stipulationibus Praetoriis. 1527. * 46. 5.

de Successorio Edicto. 1220. * 58. 9.

de Suis et legit. hered. 1230. * 58. 16.

de Suppellectili legata. 1049. * 53. 10.

de Superficiebus. 1411. * 43. 18.

de Suspectis tutoribus et curator. 838. * 26. 10.

modo causa, quod preces⁵ adhibuit, et impetravit, ut sibi possidere aut uti liceat.

3. GAIUS, lib. 28, ad Edictum provinciale.

Veluti si me precario rogaveris, ut per fundum meum ire, vel agere tibi liceat: vel ut in tectum⁶ vel in aream aedium nearum stillicidium vel tignum in parietem immisum habeas.

4. ULPIANUS, lib. 71, ad Edictum.

In rebus etiam mobilibus precarii rogatio constitit. — § 1. Meminisse autem nos oportet, eum, qui precario habet, etiam possidere⁷. — § 2. Tenetur hoc interdicto non utique ille, qui precario rogavit, sed qui precario habet. Etenim fieri potest, ut quis non rogavit, sed habeat precario⁸: ut puta servus meus rogavit, mihi adquisivit precarium, vel quis alius qui juri meo subjectus est. — § 3. Item si rem meam precario rogavero, rogavi quidem precario, sed⁹ non habeo precario: idcirco quia receptum est, rei suae¹⁰ precarium non esse. — § 4. Item qui precario ad tempus rogavit, finito tempore, etiamsi ad hoc temporis non rogavit, tamen precario possidere videtur: intelligitur¹¹ enim dominus, cum patitur eum, qui precario rogaverit, possidere, rursus precario concedere.

5. POMONIUS, lib. 29, ad Sabinum.

Sed si manente adhuc precario, tu in ulterius tempus rogasti, prorogatur precarium; nam nec mutatur causa possessionis, et non constituitur eo modo precarium: sed in longius tempus profertur. Si vero praeterita die rogas, propius est, ut soluta jam causa precarii non redintegretur, sed nova constituitur.

6. ULPIANUS, lib. 71, ad Edictum.

Certe si interim dominus furere¹² coeperit, vel decesserit, fieri non posse Marcellus ait, ut precarium redintegretur: et hoc verum est. — § 1. Si procurator¹³ meus me mandante, vel ratum habente, precario rogaverit: ego precario habere proprie dicor. — § 2. Is, qui rogavit, ut precario in fundo moretur, non possidet: sed possessio apud eum, qui concessit, remanet; nam et fructuarius (inquit) et colonus et inquilinus sunt in praedio: et tamen non¹⁴ possident. — § 3. Julianus ait, eum, qui vi alterum dejecit, et¹⁵ ab eodem precario rogavit, desinere vi possidere, et incipere precario; neque existimare, sibi¹⁶ ipsum causam possessionis mutare: cum voluntate ejus, quem dejecit, coeperit precario possidere: nam si ab eodem emisisset, incipere etiam pro emptore posse dominium capere. — § 4. Quaesitum est: si quis rem suam pignori mihi dederit, et precario rogaverit: an hoc interdictum locum habeat; quæstio in eo est, ut precarium consistere rei suae possit¹⁷? Mihi videtur verius, precarium consistere¹⁸ in pignore: cum possessionis¹⁹ rogetur, non proprietatis; et est hæc sententia etiam utilissima: quotidie enim precario rogantur creditores ab his, qui pignori dederunt: et debet consistere precarium.

7. VENULEIUS, lib. 3 Interdictorum.

Sed et si eam rem, cujus²⁰ possessionem per interdictum Uti possidetis retinere possim, quamvis futurum esset, ut teneat de proprietate, precario tibi concesserim: teneberis hoc interdicto.

8. ULPIANUS, lib. 71, ad Edictum.

Quaesitum est: si Titius me rogaverit, ut re Sempronii utatur, deinde ego Sempronium rogavero ut concederet, et ille, dum mihi vult praestitum, concesserit. Titius a me habet precario, et ego cum eo agam interdicto de precario. Sempronius autem non agat cum eo: quia hæc verba²¹. *Ab illo precario habes*, ostendunt, ei demum competere interdictum, a quo quis precario rogavit, non cujus res est. An tamen Sempronius mecum quasi a me rogatus interdictum habeat? Et magis est, ne habeat; quia non habeo precario, cum non mihi, sed alii impetravi; mandati tamen actionem potest adversus me habere; quia me mandante dedit tibi: aut si quis dixerit, non mandato meo, sed magis mihi credentem hoc fecisse, dicendum est, in factum dandam actionem et adversus me. — § 1. Quod a Titio precario quis rogavit, id etiam ab herede²² ejus precario habere videtur: et ita et Sabinus et Celsus scribunt: eoque jure utimur. Ergo et a ceteris successoribus habere quis precario videtur. Idem et Labeo probat: et adjicit, etiam si ignoret²³ quis heredem, tamen

L. 13, § ult.; L. 14, supr. locati. — 12. d. L. 14, in fin.; L. 27, supr. de acquir. vel amitt. poss. — 13. *Adde* L. 4, § 2, supr. h. t. — 14. L. 9, in fin. supr. de rei vind.; L. 5, § 1, supr. ad exhib.; L. 1, § 3, supr. de acquir. vel amitt. poss.; L. 1, C. commun. de usucap.; *Immo vide* L. 7, § 14, supr. commun. divid. — 15. L. 32, in pr. supr. de usup. et usucap.; L. 84, infr. de furt. — 16. L. 3, § 19, supr. de acquir. vel amitt. poss. — 17. L. 4, § 3, supr. h. t. — 18. L. 11, infr. eod.; L. 36, in fin. supr. de pignorat. act.; L. 56, supr. de acquir. vel amitt. poss.; L. 16, infr. de oblig. et act. — 19. L. ult. in fin. pr. infr. h. t. — 20. *Adde* d. L. ult. in pr. — 21. L. 2, in pr. supr. eod. — 22. L. 12, § 1, infr. eod. — 23. L. 15, § 5, supr. quod vi aut clam.

L
M
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z